

Predsednica Republike Slovenije

NATAŠA PIRC MUSAR

GOVOR PREDSEDNICE REPUBLIKE SLOVENIJE NATAŠE PIRC MUSAR NA PODELITVI PLEČNIKOVIH NAGRAD 2024

Ponedeljek, 20. maj 2024, ob 19.30, Plečnikova hiša, Ljubljana

Spoštovani profesor Boštjan Vuga, predsednik Upravnega odbora Sklada Jožeta Plečnika,

Spoštovani profesor Janez Koželj,

Spoštovani visoki gostje,

Cenjene oblikovalke in oblikovalci prostora in podobe naše države,

Arhitektura v njenem najširšem pomenu, ki vključuje urbanizem in krajinsko arhitekturo, je tista umetnost, ki daje najbolj viden in najbolj trajen pečat času in obdobju. Velike kulture preteklosti hitro asociiramo prav z njihovo arhitekturo. Kulturna identiteta mest, narodov in celih civilizacij se odraža skozi njihovo arhitekturo, včasih preko velikopoteznih urbanističnih zasnov, včasih preko značilnih interierjev. In obratno: arhitektura gradi našo kulturno identiteto, je del našega vsakdana, podpornica življenja in socializacije ter integralni del naše kulturne dediščine.

Obdobja razvoja mest poimenujemo po njihovih arhitektih. Pri tem nam ni treba iti do Haussmannovega (Osmanovega) Pariza ali Gaudijeve Barcelone. Tu, okrog nas je Fabianijeva, Plečnikova in Ravnikarjeva Ljubljana. Srečo imamo, da se osrednja priznanja za delo na področju arhitekture, urbanizma, krajinske arhitekture in interierja imenujejo po Jožetu Plečniku, velikanu slovenskega in evropskega formata, ki se je izvirno, svojstveno in inventivno ukvarjal z vsemi dimenzijami arhitekturnega ustvarjanja.

Gotovo so – ste – ustvarjalci na področju arhitekture včasih pod pritiskom primerjave z velikim predhodnikom in ocenjevanjem v relaciji z njegovimi dosežki. Pred tednom dni je bila prav tukaj v Plečnikovi hiši zaključena razstava o Plečnikovem urejanju odprtega prostora, ki jo je postavila vaša kolegica Darja Pergovnik. Eno izmed pomembnih sporočil te razstave je bilo, da prav nobena Plečnikova zasnova urejanja prostora v njegovem času ni bila sprejeta brez nasprotovanja, včasih prav vehementnega in zagrizenega. Vsi njegovi načrti niti niso bili uresničeni. Pa vendar, tisti ki so bili, so prestali test časa in danes smo nanje upravičeno ponosni. Ne le to, tudi za njim so prišli arhitekti, ki so našli svoj izraz, svoje priložnosti, premagali nasprotovanje v svojem času in katerih dela so prav tako prestala test časa ter jih danes sprejemamo kot svojo kulturno dediščino.

Uresničevanje arhitekturnega izraza je del procesa, v katerem umetnost urejanja prostorov skozi inženirska znanja in ob upoštevanju zahtev po funkcionalnosti, energetski učinkovitosti in okoljski trajnostnosti prehaja v uporabo prostora za raznotere dejavnosti posameznikov in družbe. Je hkrati del gospodarstva, del kulture in zaradi oblikovanja prostora kot omejene dobrine dejavnost v javnem interesu.

Arhitekt lahko zasnuje drzno stvaritev, ampak za njeno uresničitev potrebuje tudi pogumnega odločevalca. Takega, ki se je pripravljen argumentirano soočiti s kritikami in zagotoviti sredstva za izvedbo projektov državotvorne arhitekture. Argumentacija, da »zdaj ni pravi čas«, je samo izgovor. Čas ni nikoli povsem pravi, če se išče razloge za nasprotovanje. In čas je vedno pravi, če se na projekte državnega pomena gleda z dolgoročno vizijo.

Tako pridemo do desetletij najemanja neprimernih prostorov in neuresničevanja projektov nacionalnega pomena. Nikoli ne bomo vedeli, kaj vse smo zamudili in izgubili na primer na področju kulture in znanosti z več desetletnim odlaganjem izgradnje NUK 2, da o gospodarskih učinkih odlaganja infrastrukturnih projektov niti ne govorim.

Vse preveč se zatekamo h krpanju, dodajanju in popravljanju, ki nas na koncu ne stanejo nič manj, kot bi nas izgradnja novih, za narodno samobitnost prepotrebnih objektov. Poleg stavb kulturnih institucij je tipičen primer tudi nekoliko neposrečena uporaba nadzidave stavbe na Gregorčičevi, v kateri rezidira vodstvo vlade, v nasprotju s prvotnim namenom nadzidave. S prostorom včasih razpolagamo lahkomi selno. Ne bi si smeli privoščiti, da prvorazredni prostor zasede karkoli drugega kot prvorazredna arhitektura. To je odgovornost države, tam kjer nastopa kot naročnik. Zgledov, tako v tujini kot v naši lastni preteklosti je dovolj.

Pred nami je, upam vsaj, nekaj pomembnih projektov za državo in prihodnje generacije. NUK 2 je le eden od njih, tu je še nova sodna palača. Potrebo imamo po novi koncertni dvorani. Ne gre le za novogradnje, čakajo nas posegi v dediščino preteklosti, kot je ureditev območja Cukrarne in Plečnikovega stadiona, seveda v skladu s kulturno-varstvenimi smernicami.

Kar me pripelje do razmisleka, ki bi moral biti najbolj enostaven. Razmisleka o viziji umestitve vrha izvršne oblasti na najbolj primerno mesto, ki je bilo za to v resnici oblikovano. Govorim seveda o Ravnikarjevi stolpnici na Trgu republike. O tem je pred tremi tedni elokventno in utemeljeno pisal profesor Peter Krečič, ki je v Sobotni prilogi Dela osvetlil tako simbolne kot zgodovinske razloge za to, da bi bila stolpnica na Trgu republike edino primerna za vodstvo vlade. Pri tem z vidika arhitekture niti ni potreben poseben pogum: Ravnikarjeva ureditev srca slovenske državnosti je široko priznana kot naša kulturna dediščina.

V prejšnji državi je bila Slovenija prisiljena opustiti misel na pravi dom izvršne oblasti tudi iz političnih razlogov. Izrazi slovenske samostojnosti tedaj pač niso bili zaželeni, a je tedanja oblast vendarle poslala subtilno sporočilo: z umestitvijo največje banke in največjega industrijskega podjetja v stolpnici je kazala svojo finančno in gospodarsko moč. Še ena vlada je pred desetletjem zamudila priložnost, da bi med sanacijo bančnega sistema za vložene milijarde država vsaj pridobila svoj simbolni center. Sedanja vlada ima priložnost, da popravi napake in zamujene priložnosti teh svojih predhodnic.

Tudi izračun bi gotovo pokazal, da dolgoročno država s tem le pridobi. Kot je napisal profesor Krečič, vladi se »ponuja priložnost, da popravi neskladja v simbolni razvrstitvi najvišjih državnih funkcij v mestni sliki državne prestolnice«. Ne zase, ampak za vse prihodnje vlade.

Naša domovina ima izvrstne arhitekte, ki jih, tako kot nocoj, vsako leto počastimo s Plečnikovo nagrado in Plečnikovimi medaljami za njihov prispevek k nadgrajevanju in dopolnjevanju kulturne dediščine naše družbe. Slovenija, ki se želi izkazati kot moderna država, pa si zasluži državniško ambicioznost. Samo skupaj lahko poskrbimo za dobrobit prihodnjih generacij.

Čestitke vsem nagrajencem in vsem arhitektkam in arhitektom želim še veliko drznih idej, predvsem pa pogumnih naročnikov.